

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. D. Magistri Petri Lombardi Novariensis Episcopi
Parisiensis. Sententiarvm Libri IV. quibus vniuersæ
Theologiæ summa continetur**

Petrus <Lombardus>

Mogvntiæ, 1632

Distinct. II.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38829

DE MYSTERIO TRINITATIS ET VNITATIS. DISTINCT. II. A

*Aug. c. 2. l. 1.
Trin. 10. 3.*

HOC quoque vera ac pie fide tenendum est, quod Trinitas vnus sit & solus verus Deus, vt ait Augustin. in primo lib. de Trin. scilicet Pater, & Filius & Spiritus sanctus: & hæc trinitas vnus eiusdemq; substantiæ vel essentiæ dicitur, creditur & intelligitur: quæ est summum bonū, q̄ purgatissimis mēribus cernitur. Mentis enim humanæ acies inualida, in tam excellenti luce nō figitur, nisi per iustitiam fidei emundetur. Item in libro primo retract. ca. 4. Nō approbabo quod in oratione dixi: Deus qui non nisi mundos verum scire voluisti, respōderi enim potest, multos etiā nō mūdōs multa scire vera. De hac re ergo, summa & excellentissima, cum modestia & timore agendum est, & attentissimis auribus atque deuotis audiēdum, vbi quæritur vnitas trinitatis, Patris scilicet & Filii & Spiritus sancti: quia nec periculosius alicubi erratur, nec laborosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid inuenitur. Proinde omnis qui audit & legit ea quæ de ineffabili & inaccessibili luce diuinitatis dicuntur, studeat imitari atque seruare, quod venerabilis Doctor Aug. in 1. li. de Trinit. de se ipso ait. Nō pigebit me, inquit, sicubi hæsito quærere: nec pudebit sicubi erro, discere. Quisquis ergo audit hoc vel legit, vbi pariter cert⁹ est, pergat mecum vbi pariter hæsitat, quærat mecum: vbi errorem suum cognoscit, redeat ad me: vbi mecum, reuocet me. Ita ingrediamur simul charitatis viam tendentes ad eum, de quo dictum est, Quærite faciem eius semper.

Psal. 104.

*Aug. in lib.
1. Ret. c. 1.
lib. 1. Solilo-
quiorum 10.
1. c. 4. Vbi.*

Quæ fuerit intentio scribentium de Trinitate. B
OMNES autem catholici tractatores, vt in eod. 1. libr. de Trinitat. 4. August. ait, qui de Trinitate quæ Deus est, scripserunt, hoc intenderunt secundum scripturas docere, q̄ Pater & Filius & Spiritus

ritus

ritus sanctus vnus sint substantiæ, & inseparabili æqualitate vnus sint Deus: vt sit vnitas in essentia, & pluralitas in personis: ideoque non sunt tres Dii, sed vnus Deus, licet Pater filium genuerit, & ideo filius non sit qui pater est: filiusque à patre sit genitus, & ideo pater non sit qui filius est, & spiritus sanctus nec pater sit nec filius, sed tantū Patris & Filii spiritus, vtrique cœqualis, & ad Trinitatis pertinens vnitatem. Teneamus ergo Patrem & Filium, & Spiritum sanctum, vnum esse naturaliter Deum, vt ait Augustinus in libro de fide ad Petrum, neque tamen ipsum patrem esse, qui filius est, nec filium ipsum esse, qui Pater est: nec Spiritum sanctum ipsum esse, qui pater est, aut filius. Vna est enim Patris & Filii & spiritus sancti essentia, quam Græci *οὐσίαν* vocant: in qua non est aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus: quamuis sit personaliter alius pater, alius filius, alius spiritus sanctus.

dixi de patre & filio, qui gignit, & quem gignit vnum est, dicendū fuit, vnum sunt, sicut ipsa veritas aperte loquitur dicēs Ego & pater vnum sumus. De iōs. disti. cap. omnes. Aug. ca. i. libr. de fide ad Per. 10. 3. Lib. 1. ca. 2.

Quis ordo sit seruandus cum de Trinitate agitur. C

CÆTERVM vt primo li. de Trin. Aug. docet, primo secundum authoritates sanctarū scripturarum, vtrum fides ita se habeat, demonstrandum est. Deinde aduersus garrulos ratiocinatores, elatiores magis quā capaciores, rationibus Catholicis, & similitudinibus congruis ad defensionem & assertionem fidei vtendū est: vt eorum inquisitionibus satisfaciētes, mansuetos plenius instruam⁹, & illi si nequiverint inuenire quod quærunt, de suis mētib⁹ potius, quam de ipsa veritate vel denostrā assertionē conquerantur.

Testimonia Sanctorum de Trinitate. D

PROPONAMVS ergo in mediū veteris ac noui Testamēti authoritates, quib⁹ diuinę vnitatis atque Trinitatis veritas demonstratur: ac primū ipsa legis exordia occurrāt, vbi Moyses ait, Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est. Item,

Ego

Testimonia, quibus mysterium Trinitatis declaratur.

Deut. 6. 4. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi de terra
 Exod. 20. 4. Ægypti: non erunt tibi alii Dii præter me. Ecce
 de fide lib. 1. hic significauit vnitatem diuinæ naturæ. Deus e-
 cap. 1. 10. 2. nim, vt ait Ambr. in 1. li. de Trin. nomē est naturæ.
 Exod. 3. Dominus vero nomē est potestatis. Idē alibi De⁹
 loquēs ad Moysen ait: Ego sum qui sum, & si quæ-
 fierint nomē meum, vade, & dice eis. Qui est. misit
 me ad vos. Dicēs enim, Ego sum: nō, Nos sumus:
 & qui est, nō qui sumus, apertissimē declarauit v-
 num solum Deum esse. In cantico etiam Exodi le-
 gitur, Dominus omnipotens nomen eius. nō ait,
 Domini: vnitatem volens significare. Personarū
 quoque pluralitatem, & naturæ vnitatē simul o-
 stēdit Dominus in Genesi, dicēs; Faciamus homi-
 nem ad imaginem & similitudinem nostram. Di-
 cēs enim, faciamus & nostram, pluralitatē perso-
 narum ostendit; dicens vero imaginem, vnitatē
 essentię. Vt enim dicit Aug. in lib. de fide ad Petrū.
 Si in illa natura patris & filii, & Spirit⁹ sancti vna
 esset tantum persona; nō diceretur, Faciam⁹ ho-
 minem ad imaginem, & similitudinem nostram.
 Cum enim dicit ad imaginē, ostēdit vnā natu-
 ram esse, ad cuius imaginem homo fieret; cum ve-
 ro dicit nostram, ostendit eundē Deum non vnā,
 sed plures esse personas.

*Aperte ostēdit quod nec solitudo nec diuersitas, nec singula-
 ritas ibi est, sed similitudo.* E

Circa finem.

HILARIVS quoq; in libro tertio, de Trin. di-
 cit his verbis significari. quod in Trinitate nec di-
 uersitas est, nec singularitas vel solitudo: sed simi-
 litudo & pluralitas siue distinctio. ait enim sic, qui
 dixit. Faciamus hominē ad imaginem & similitu-
 dinem nostram; inuicem esse sui similes, in eo q^d
 dicit, imaginem & similitudinem nostram osten-
 dit. Imago enim sola non est, & similitudo sibi nō
 est; neque diuersitatem duobus admisceri alteri⁹
 ad alterum similitudo permittit. Item idem in 4.
 lib.

*Circa me-
 1122 n.*

lib. Absoluti⁹ voluit intelligi significationem hanc non ad se esse referendam tantum, dicendo, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. professio enim consortii sustulit intelligentiam singularitatis, quia consortium aliquod nec potest esse sibi ipsi solitario, neque rursus solitudo solitarii recipit, faciamus: neque quispiam alieno à se loquitur, nostram. Vterque ergo sermo scilicet faciamus, & nostram, ut solitariū eundemque non patitur, ita neque diuersum à se, alienumque significat. solitario conuenit, faciam, & meam: non solitario vero conuenit dicere, faciamus, & nostram. vterque sermo ut non solitarium tantum, ita neque differētem esse, vna diuersum esse significat. Nobis quoque nec solitarius nec diuersus est confitendus, ita ergo Deus ad communem sibi cum Deo imaginem eademque similitudinem, hominem reperitur operari: ut nec significatio efficientis admittat intelligentiam solitudinis, nec operatio constituta ad eandem imaginem ac similitudinem patiatur diuersitatem diuinitatis. In his verbis Hilarius pluralitatem personarum voluit intelligi nomine consortii, atque significauit nomine consortij vel pluralitatis non poni aliquid, sed remoueri. Pluralitas enim vel consortium personarum, cum dicitur, solitudo vel singularitas negatur: cum dicimus plures esse personas, significamus, quod non est vna sola. Ideo Hilarius volens ista subtiliter & sanè intelligi, ait, Professio consortij sustulit intelligentiam singularitatis: non dicit, posuit aliquid: ita etiam cum dicimus tres personas, singularitatem & solitudinem tollimus; & quod pater non est solus, nec filius est solus, nec Spiritus sanctus est solus, significamus: & quod nec pater tantum est & filius, nec pater tantum & Spiritus sanctus, nec filius tantum & Spiritus sanctus. De hoc autem in sequenti plenius agetur, vbi etiam secundum quid simi-

simi-

similes dicantur tres personæ, & utrū aliquo modo sit ibi diuersitas vel differentia, ostendetur.

Ad idem quod cœperat redit, vt alias authoritates supponat.

F

Genes. 1.

Genes. 3. b.

Psalms. 118.

Psalms. 67.

Psalms. 80.

** de fide ad
Gratianum
lib. 1. ca. 5.
tom. 1.*

Psalms. 12.

Psalms. 66.

NUNC vero ad propositū redeamus, & ad ostendendum personarum pluralitatem, atq; essentia diuinæ vnitatem, alias sanctorū authoritates inducamus, Moyses dicit. In principio creauit Deus cœlum & terram: per Deum significans partem: per principium, filium. Et pro eo quod apud nos Deus dicitur, Hebraica veritas habet *Heloym*: quod est plurale huius singularis, quod est *Hel*. Quod ergo nō est dictū *Hel*, quod est Deus, sed *Heloym*, quod interpretari potest Dii siue Iudices, ad pluralitatem personarum refertur. Ad quā etiam illud attingere videtur, quod diabolus per serpētem dixit, Eritis sicut dii. Pro quo in Hebraico, habetur *Heloym*: ac si diceret: Eritis sicut diuinæ personæ. Ille etiam maximus Prophetarū & Regum David, qui suam cæteris præfert intelligētiam, dicens, Super senes intellexi: vnitatem diuinæ naturæ ostendens, ait Dominus nomen est illi: nō dicit Domini. Alibi etiam eiusdem vnitatem & æternitatem simul ostendens ait ex persona Dei, Israel, si me audieris, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum. Aliud horum, vt dicit Ambrosius in lib. 1. * de Trin. significat æternitatem: aliud vnitatem substantia indifferentis, vt neque posteriorem patre, neque alterius diuinitatis filiū, vel spiritum sanctū esse credamus, nam si patre posterior est filius, vel spiritus sanctus, recens est: & si vnus non est diuinitatis, alienus est, sed nec posterior est, quia recens nō est, nec alienus quia ex patre natus est filius, ex patre procedit S. sanctus. Alibi quoq; distinctionē personarum insinuans ait, Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius, omnis virtus eorum. Alibi etiam ait: Benedicat nos Deus Deus noster, bene-

benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Trina enim confessio Dei, Trinitatē exprimit personarum: vnitatē vero essentia aperit, cū singulariter subiungit, eum. Esaias quoq; dicit se audisse Seraphim clamantia, sanctus, sanctus, sanctus Dominus De⁹. Per hoc quod dicit ter sãctus, Trinitatem significat, per hoc quod subdit Dominus Deus, vnitatem essentia. Dauid quoq; eternã filii generationem aperte insinuat ex persona filii dicẽs, Domin⁹ dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te. De hac generatione ineffabili Esaias ait. Generationem ei⁹ quis enarrabit? In libro quoq; Sapiẽtiã, æternitas filii cum patre monstratur, vbi sapientia ita loquitur. Domin⁹ possedit me ab initio viarũ suarũ: antequã quicquã faceret à principio, ab æterno ordinata sum: antequã terra fieret, nec dum erant abyssi, & ego iã concepta eram, necdũ fontes, necdum mōtes, aut colles, & ego parturiebar: adhuc terram nõ fecerat, & cardines orbis terrę: quãdo preparabat celos, aderam, quando appēdebãt fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componẽs, & delectabat per singulos dies ludens coram eo. Ecce aptum de æterna genitura testimonium: quo ipsa sapientia perhibet se ante mundum cõceptam esse, & parturiri, id est, genitam, & apud patrẽ æternaliter existere. Ipsa etiam alibi ait. Ego ex ore altissimi prodii, primogenita ante omnem creaturam. Micheas quoque Propheta æternã verbi generationẽ, & temporalem ex Maria, simul insinuauit dicens, Et tu Bethleẽ Ephrata, paruulus es in millibus Iuda, ex te egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio à dieb⁹ æternitatis.

Specialia testimonia de Spiritu sancto. G

De Spiritu sancto etiam expressa documẽta in veteri Testamento habemus. In genesi enim legitur, Spirit⁹ Domini ferebatur super aquas. Et Dauid

*Amb. cap. 4.
l. 2. de fide.*

Esaiã 6.

Psalm. 2.

Esaiã 53.

Prou. 8.

Eccles. 24.

Michea 1.

Genes. 1. a.

Psalm 138.
Sapient. 1. b.
Esais 61.

uid dicit, Quo ibo à spiritu tuo? In lib. Sapientia dicitur, Spiritus sanctus disciplina effugiet fictu: benignus est enim spiritus sapientia. Esaias quoq; ait, Spiritus Domini super me.

De testimoniis noui Testamenti.

H

Esais 6. 6.
Ma. th. ult.

NVNC vero post testimonia veteris Testamēti, de fide sanctę Trinitatis & vnitatis, ad noui Testamēti authoritates accedam⁹: vt in medio duū animalium, id est, testamentorū, cognoscatur veritas: & forcipe de altari sumatur calcul⁹, quo tāgātur ora fidelium: Dominus itaque Christ⁹ vnitatem diuinę essentia ac personarum trinitatē,

Amb. li. c.
1. de fide ad
Gratian.
Ioan. 1. f. lib
1. ca eodem

aperte insinuat, dicens Apostolis, Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris, & filii, & Spiritus sancti. In nomine vtique ait, vt Amb. ait in lib. 1. de Trin. non in nominib⁹, vt vnitatis essentia ostēdatur. Per nomina tria quę supposuit, tres esse personas declarauit. Ipse etiam ait, Ego & pater vnum sumus: vnū dixit, vt ait Ambros. in eodem, ne fiat discretio potestatis nature: & addidit, sum⁹, vt patrem filiūque cognoscas: scilicet vt perfectus pater filium perfectum genuisse credatur: & quod pater & filius vnū sint, non confusione personę, sed vnitatis nature Ioānes quoque in epistola canonica ait. Tres sunt qui testimoniū perhibent in cęlo, pater, verbum, & spiritus sanctus, & hi tres vnū sunt. Ipse etiam in initio Euāgelii sui ait: In principio erat verbū, & verbū erat apud Deum, & Deus erat verbū: vbi aperte ostēdit filium semper & æternaliter fuisse apud patrem, vt alium apud alium. Apostolus quoque aperte Trinitatem distinguit, dicens; Misit Deus spiritum filii sui in corda nostra. Et alibi, Si spirit⁹ eius qui suscitauit Iesum habitat in nobis, & c. Item alibi, Trinitas ē atque vnitatem euidentissimē cōmendat, dicēs: Quoniā ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria, Ex ipso vt August. in lib. de Trinitate

1. Ioan. 5. b.

Ioan. 1. a.

Galat. 4. a.
Roman. 8. b.

Roman. 2. d.

Aug. de tri
nit. lib. 1. ca.
pit. 6.

tas
fili
no
gl
De
sta
tis
stin
nib
inf
I N
A
vir
tell
lit
qu
bi
eti
cre
iuu
ab
ni
uel
tifi
uif
fec
pe
no
ne

tate

tate ait propter patrem: per ipsum dicit, propter
filium: in ipso, propter S. sanctū. Per hoc vero quod
non ait ex ipsis, per ipsos, & in ipsis: nec ait, ipsis
gloria, sed ipsi: insinuauit hanc Trinitatem vnum
Deum esse. Sed quia singule pene syllabæ noui te-
stamenti, hanc ineffabilis vnitatis arcū Trinita-
tis veritatem cōcorditer insinuāt, inductioni te-
stimoniōrū super hac re supersedeamus, & ratio-
nibus congruisque similitudinibus ita esse, prout
infirmetas nostra valet, ostendamus.

INCIPIT OSTENDERĒ, QVOMODO
per creaturam potuerit cognosci creator.

DISTINCT. III.

APOSTOLVS namque ait, quod inuisibilia
Dei à creatura mūdi, per ea quæ facta sunt, in-
tellecta conspiciuntur: sempiterna quoque
virtus eius & diuinitas. Per creaturam mundi in-
telligitur homo, propter excellentiam, qua excel-
lit inter alias creaturas: vel propter cōueniētiā,
quā habet cū omni creatura. Homo ergo inuisi-
bilia Dei intellectu mentis conspiciere potuit, vel
etiam conspexit, per ea quæ facta sunt, id est, per
creaturas visibiles vel inuisibiles. A duobus enim
iuuabatur, scilicet, à natura, quæ rationalis erat &
ab operibus à Deo factis, vt manifestaretur homi-
ni veritas. Ideoque Apostolus dixit. Quia Deus re-
uelauit illis, scilicet, dum fecit opera: in quibus ar-
tificis aliquatenus relucet indicium.

Prima ratio vel modus quomodo potuit co-
nosci Deus.

Nam sicut ait Ambrosius, vt De⁹, qui natura in-
uisibilis est, etiam à visibilibus posset sciri, opus
fecit quod opificē visibilitate sui manifestauit: Vt
per certum incertum posset sciri, & ille Deus om-
niū esse crederetur: qui hoc fecit, quod ab homi-
ne impossibile est fieri. Potuerūt ergo cognoscere,

B

huc

A Glossa orō
dinaria ad
locum à crea-
tura mūdi.

Roman. 1. 20.

Tom. 4. in
commen. 1.

B ca. episto a
ad Rom.

Quod notū
est Dei. Prī-
ma resōsio
vel modus
quo potuit
cognosce
Deus.